

Cirkevná latinčina bola v jeho rukách. Tirolský Cicero Karl Egger

Lucia Laudoni

27. augusta 2024 ✚ *Cirkev História*

I, dea, idea...! Nie, nešmykol sa mi prst na klávesnici, ani nehrám tenis so slovami. *I, dea, idea* je svojrázna, no stále zrozumiteľná latinská slovná hračka, ktorá znamená „odíť, choď, bohyňa, myšlienka!“

I predstavuje najkratší možný imperatív latinčiny, odvodený zo slovesa *ire* (ísť). *Dea* znamená bohyňa a *idea* pomenúva myšlienku, ideu. Robíme si pseudobohov z vlastných myšlienok a zabúdame ich poslať tam, kam patria. Do Božieho milosrdenstva.

Učebnica *Disco Latine*, za ktorou stojí „trojlístok“ českých latinistov Mouchová – Kuťáková – Marek, uvádza ďalší vtipný príklad eufonickej hry so slovami: *eo cum eo eo*, teda „idem s ním tam, na to miesto“. Kam idem?

Dnes budeme symbolicky kráčať k hrobu vatikánskeho filológa a distingvovaného opáta, ktorý podobné *ludi verborum* veľmi miloval – a utopil by nás v latinských vetách ako muchu v mede.

Lux sapientiae

Zdroj: picryl.com

Pod závojom pokory

Meno Karl Egger nepatrí medzi tie, ktoré by pravidelne zaplňali novinové stránky. Angličtinárom sa v jeho mene „zablsne“ *egg*, vajíčko – a to je asi tak všetko...

Priezvisko Egger pritom nepochádza z angličtiny, údajne je to starogermánske označenie niekoho, kto žije na rohu ulice. *Otium philologicum* sa v Eggerovom prípade snúbilo so sľubom pokory.

Pokoru pestoval až do krajnosti. Pred novinármi zatváral dvere, a hoci mu v hlave hučali vodopády slov, rád sa oddával mlčaniu. Žil kdesi na okraji, „na rohu“ Cirkvi, aby sa stal uholným kameňom *Latinitatis modernae*.

Hoci bol brilantným rétorom so skúsenosťami z akademického prostredia, netúžil po olympijských stupienkoch vedy. Informácií a článkov o Karlovi Eggerovi je preto ako šafranu, ak nepočítame biografické

medailóny v *L'Osservatore Romano*, stručný profil na nemeckej Wikipédii ([https://de.wikipedia.org/wiki/Karl_Egger_\(Geistlicher,_1914\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Karl_Egger_(Geistlicher,_1914))) a spomienky pamätníkov, ktoré *tempore progrediente* blednú.

Latinský básnik v dvanástich

Jeho domovom bolo Tirolsko, na svet prišiel neďaleko Innsbrucku 10. februára 1914. V ten istý deň sa na opačnom kúte zeme, v americkom Baltimore, narodil budúci hudobný génius Larry Adler, ktorého kritici neskôr označovali za najlepšieho harmonikára na svete. Karl Egger sa mal stať najlepším latinčinárom na svete, on sám si však tento „titul“ nikdy nepripustil.

Prvé stretnutie s klasickou kultúrou ho čakalo na Vinzentine v Brixene. Jeho učitelia krútili hlavou, pretože mnohým latinským slovám rozumel aj bez slovníka. Odpovedať na otázku, *quomodo est possibile*, si Egger netrúfol ani v požehnanom veku, keď už kráčal chodbami Vatikánu ako *Latinae linguae peritissimus*. Lebo tajomstvo je múr postavený z tehál kognitívnej analýzy...

Karl Egger mal už v mladom veku pozoruhodnú schopnosť rozpletať morfosyntaktické pavučiny latinčiny. Ako dvanásťročný poslal pápežovi Piovi XI. vlastnoručne napísanú latinskú báseň. Práca talentovaného mladíka nezostala bez povšimnutia a jedného dňa si našiel v pošte ďakovný list z Večného mesta.

Len tak na okraj: Odpovedal by súčasný pápež dvanásťročnému dieťaťu, ktoré by sa mu vyznalo z lásky k latinčine a poslalo by mu svoju vlastnú latinskú báseň? Pokiaľ dnes už také deti nie sú (kto vie?), o niečom to svedčí.

Neviem sa zbaviť pocitu, že súčasný, ultraliberálnym dažďom zalievaný vatikánsky byrokratický aparát s dúhovou kupolou, by latinský jazyk najradšej zamkol ako rádioaktívny odpad niekam do atómového krytu, najlepšie na dno Vezuvu.

Stredovekí gramatici majú svojich nasledovníkov aj v 20. a 21. storočí.

Zdroj: garystockbridge617.getarchive.net

Výtah, vzťah a ťah

Tí skôr narodení si pamätajú na prvorepublikové výťahy s krásnym menom *paternoster*. Sústava kabín cyklicky obieha jednotlivé poschodia, takže z idúceho výťahu je možné kedykoľvek vystúpiť a opäť do neho nastúpiť.

Verte-neverte, teologizovať sa dá aj v obežnom výťahu. Latinský jazyk je ako nezastaviteľný výťah *paternoster*, ktorý nás bezpečne dopraví na (inak nedostupné) poschodia teológie, filozofie, práva... Egger si veľmi dobre uvedomoval riziko úpadku, ktorý hrozí Cirkvi, keď sa vzdá svojej rímskej identity, keď vystúpi zo svojho jazykového *paternostera*.

Každý (vz)ťah si vyžaduje ten správny ťah na šachovnici života. Prirovnať latinskú gramatiku k šachovej partii Dona Mattea s matematicky (ne)presnými nuansami, to si vyžaduje pomerne veľkú dávku fantázie. Latinistom so záľubou v šachovej hre fantázia nechýbala.

Karl Egger nebol šachovým majstrom, no keby mal príležitosť putovať časom, možno by si aj zahral s legendárnym Kempelenovým automatom. A možno by mu postačil šach so slovami, ktorému sa venoval po celý život.

Slepá ulička?

V článku, ktorý sa objavil na stránkach *The Guardian* 16. októbra 1999, sa *cum dolore* vyjadril, že „latinčina má dnes v katolíckej Cirkvi veľmi malú šancu na prežitie“ („*Latin now stands very little chance of survival in the Catholic Church*“). Malá šanca ale nerovná sa žiadna šanca.

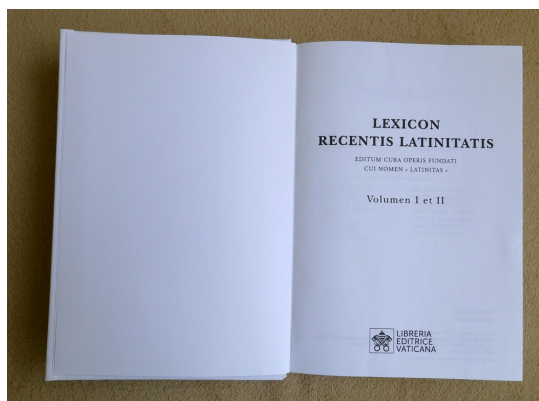
Ako to Egger myslel? Môže nesmrteľný jazyk „zomrieť“? Pravdaže nie. Popredného vatikánskeho experta na latinskú kultúru trápila najmä liturgická prax. Možno sa cítil ako stavitel', ktorému sa práve zrútil dom.

Bol hlavným „architektom“ latinskej podoby *Novus ordo missae* a s údivom sledoval, ako latinské texty reformovanej omše postupne upadajú do zabudnutia v prospech často nepresných a nedokonalých vernakulárnych prekladov, v mnohých prípadoch šitých horúcou ihlou.

Na pleciach obrov

V jednej z Terentiových starorímskych komédií môžeme naraziť na spojenie *verba flunt* (ortograficky správne *fluunt*) *mortuo*. Znamená to, že slová (*verba*) plynú mŕtvym spôsobom, akoby boli mŕtve (*mortuo modo*). Terentiov bonmot sa týka márných, nezmyselných, zbytočných rečí. „Prázdny“ zvuk slov (*verborum sonitus inanis*) je horší, než ticho.

Netreba preto lamentovať a namiesto formálnej smútočnej reči nad domnelou rakvou latinčiny je oveľa lepšie chopiť sa lopaty a onen rúcajúci sa dom opäť vystavať. Lebo múry a základy toho domu sú nezničiteľné. Stále platí Ovidiovo „*ut desint vires, tamen laudanda est voluntas*“. „Keď už nieta síl, je treba pochváliť aspoň vôľu.“

Lexicon recentis Latinitatis – najznámejší lexikografický projekt, ktorého dušou bol páter Egger.

Zdroj: osobný archív L. Laudoni

Karl Egger sa tejto práci chopil po svojom. V roku 1949 viedli jeho kroky do latinskej sekcie vaticánskeho Štátneho sekretariátu, kde si ho zobral pod ochranné krídla najlepšie pápežský latinista svojej doby Antonio kardinál Bacci. Kardinála Bacciho sme našim čitateľom predstavili v tomto článku:

<https://christianitas.sk/latinsky-zazrak-antonio-kardinal-bacci/>

Tak sa začala štyridsaťročná vaticánska latinská cesta Karla Eggera. Spomienka v *L'Osservatore Romano* z 3. septembra 2005 nesie názov Opát Karl Egger – latinista piatich pápežov (*L'abate Carlo Egger, latinista di cinque Pontefici*).

Tirolský Cicero svojím tichým a pokorným prístupom dláždil cestu mediálne známemu „živému latinskému brku“ Rímskej kúrie, Reginaldovi Fosterovi. Málokto si uvedomuje, že bez prínosu Bacciho a Eggera by Fosterovo filologické dielo nemalo toľko karátov. Často opakovanú frázu, že všetci stojíme na pleciach našich predchodcov, preto zopakujeme ešte raz.

Lexikograf

Meno Karla Eggera svieti na obálke milovaného aj zatracovaného vaticánskeho slovníka latinských neologizmov *Lexicon recentis Latinitatis*, na ktorý ideovo nadväzuje *Lexicon Latinum hodiernum* z roku 2012. Oba lexikografické počiny sú v skutočnosti dielom kolektívu autorov, pričom každý z nich bol sám osebe výraznou vedeckou osobnosťou.

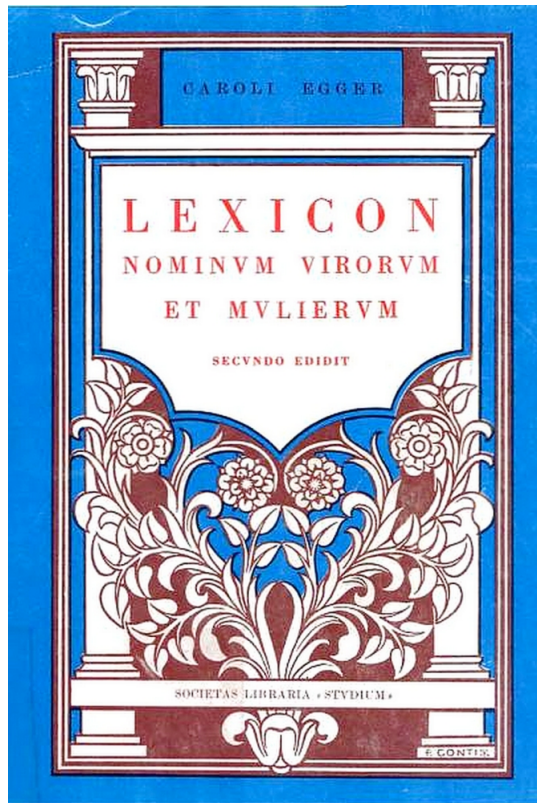
V roku 1957 vyšiel Eggerov *Lexicon nominum virorum et mulierum*, ktorý – ako už naznačuje názov – prináša latinské ekvivalenty rôznych krstných mien. Prínosom tohto slovníka je najmä skutočnosť, že sa neobmedzuje na *nomina* zo zlatého veku klasického jazyka. Poradí si aj s modernými anglickými či nemeckými osobnými menami, ktoré Egger latinizuje s brilanciou jemu vlastnou.

Svojich používateľov si našiel aj *Lexicon nominum locorum* s topografickými názvami, ktorý sa rovnako zrodil z Eggerovej iniciatívy. Na stránkach svojich slovníkov vzkriesil staroveký *orbis Latinus* a našiel spojenie medzi geografiou a jazykom ako typom imateriálnej verbálnej mapy.

Keď sme už pri cestovaní, ďalšou kuriozitou z opätovho pracovného stola je turistický sprievodca Večným mestom, napísaný kompletne v Caesarovom jazyku.

Karajan latinčiny?

Meno Karla Eggera sa do análov klasickej filológie zapísalo najmä vďaka jeho lexikografickej práci (predovšetkým na poli neolatinistiky). Našu pozornosť si však zaslúžia aj početné autorove články publikované v periodiku *Latinitas* pod gesciou Svätej stolice.

Eggerov slovník latinizovaných mužských a ženských mien.

Zdroj: osobný archív L. Laudoni

Keď vatikánsku latinskú sekciu prirovnáme k orchestru (dnes žiaľ veľmi rozladenému), jedným dychom môžeme dodať, že páter Egger bol od roku 1976 jeho dirigentom. Bol to akýsi Herbert von Karajan latinského jazyka, ktorý sa na gramatiku pozeral ako na hudobnú partitúru s jej nekonečným *chiaroscuro*.

Šesťdesiatdvaročný duchovný sa stal prvým prezidentom pápežskej Nadácie *Latinitas*, ktorú zriadil pápež Pavol VI. Áno, „reformný“ *pontifex*, ktorého si majorita katolíckych veriacich spája s promulgáciou *Novus ordo missae*.

Ako učiteľ na pápežskom inštitúte *Altioris Latinitatis*, ktorý rovnako povolal k životu Pavol VI., mohol Carolus Egger rozvíjať svoju záľubu v latinskej konverzácii. Mužovi s menom obnoviteľa západorímskeho impéria Karola Veľkého (*nomen-omen?*) sa v umení aktívneho, kolokviálneho latinského prejavu málokto vyrovnal. Niesol to ťažko. Nebol hrdý na to, že je „samorast“. Komu odovzdá kľúče od latinskej brány, keď nieto nikoho, kto by ju chcel otvoriť?

V utečeneckých táboroch

Zdrojom jeho inšpirácie bola spiritualita svätého Augustína. Bol prímasom augustiniánskych kanonikov a majstrom svojho rádu v San Pietro in Vincoli. V roku 1958 mu Boh požehnal berlu titulárneho opáta v Santa Maria della Pace, čím sa začal Eggerov *cursus honorum*.

Ešte ako *puerunculus* (z deminutíva z postklasickej ľudovej latinčiny „vyrástlo“ rumunské pomenovanie malého chlapca – *pruncul*) spoznal na Capri život lateránskych kanonikov a v devätnástich rokoch vstúpil do Lateránskeho konventu v Gubbio. V roku 1934 dozrel čas na prvé sľuby, o tri roky bol vysvätený za kňaza.

Jeho rozhodnutie študovať klasickú filológiu v objatí rímskych píní na univerzite La Sapienza, ako aj teológiu na Angelicu, bolo korunované diplomom. Voľný čas trávil ako súkromný učiteľ latinského jazyka rodiny Pacelli, ktorá dala Cirkvi pápeža Pia XII.

Piovi XII. padla Eggerova znalosť nemčiny vhod. Počas vojny ho pápež poveril komunikáciou s nemeckými okupačnými vojskami. Egger tak vyšiel zo svojej „komfortnej zóny“ medzi latinskými knihami a staral sa o rímske utečenecké tábory.

Bol ponorený do spasiteľnej samoty, ktorú grécki Otcovia Cirkvi nazývali *μοναξία*. Rovnaký základ pozorujeme aj v slove *μοναχός* – mních. Pečať samoty, vlastnej sestry modlitby, výrazne poznačila Eggerov majstrovský filologický odkaz. Pri čítaní akéhokoľvek textu je preto vhodné položiť si odvážnu otázku: Sú tieto slová „premodlené“? Mohol sa autor pri písaní tohto textu modliť?

Poslednú bodku za životom popredného latinského experta napísal Boh v bavorskom Paringu. Karl Egger zomrel 1. septembra 2003, desať rokov po tom, čo Svätý Otec Ján Pavol II. zhodnotil jeho celoživotné dielo slovami: „*Il latino della Chiesa riposa nelle sue mani.*“ „Cirkevná latinčina spočíva v jeho rukách.“

Záujemcovia o život a dielo pátra Karla Eggera môžu zavítať tiež na stránku Richarda Wolfa, kde nájdú ďalšie informácie a fotografie: <http://www.richardwolf.de/latein/egger.htm>

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/cirkevna-latincina-bola-v-jeho-rukach-tirolsky-cicero-karl-egger/>